

Hoofdstuk 3:

De brieven van Paulus en de brief aan de Hebreëën

1.	<i>Inleiding op Paulus' brieven</i>	p.37
2.	<i>Romeinen</i>	p.38
3.	<i>1 Korintiërs</i>	p.41
4.	<i>2 Korintiërs</i>	p.44
5.	<i>Galaten</i>	p.45
6.	<i>Efeziërs</i>	p.47
7.	<i>Filippenzen</i>	p.49
8.	<i>Kolossenzen</i>	p.50
9.	<i>1 Tessalonicenzen</i>	p.51
10.	<i>2 Tessalonicenzen</i>	p.53
11.	<i>1 Timoteüs</i>	p.54
12.	<i>2 Timoteüs</i>	p.58
13.	<i>Titus</i>	p.59
14.	<i>Filemon</i>	p.60
15.	<i>Hebreëën</i>	p.61

---

1. Inleiding Paulus' brieven

---

a) Tijd van schrijven

De tijdlijn (zie bijlage 1) geeft al ongeveer weer wanneer de brieven geschreven zijn. Onderstaande gegevens zijn op basis van de chronologie van Gie Vleugels (zie bijlage 2 voor bijbehorende bijbelteksten). Er wordt hier uitgegaan van de zogenaamde 4^e zendingsreis, tussen twee gevangenschappen in Rome in (zie ook 1 Timoteüs, punt e).

	<i>Plaats van schrijven</i>	<i>Datum van schrijven</i>
1 Tessalonicenzen (2 ^e zendingsreis)	Korinte	winter 50/51
2 Tessalonicenzen (2 ^e zendingsreis)	Korinte	winter 50/51
1 Korintiërs (3 ^e zendingsreis)	Efeze	lente 54
2 Korintiërs (3 ^e zendingsreis)	Macedonië	herfst 55
Galaten (3 ^e zendingsreis)	Griekenland (Korinte)	herfst 55
Romeinen (3 ^e zendingsreis)	Griekenland (Korinte)	winter 55/56
Efeziërs (1 ^e gevangenschap in Rome)	Rome	60
Kolossenzen (1 ^e gevangenschap in Rome)	Rome	60
Filemon (1 ^e gevangenschap in Rome)	Rome	60
Filippenzen (1 ^e gevangenschap in Rome)	Rome	lente 61
Titus (reis tussen de 2 gevangenschappen)	Nicopolis	zomer 62
1 Timoteüs (reis tussen de 2 gevangenschappen)	Nicopolis	lente 63
2 Timoteüs (2 ^e gevangenschap in Rome)	Rome	najaar 63

Hebreeën is niet opgenomen in de lijst. Dat is omwille van de grote twijfel over de vraag of Paulus dit boek al dan niet geschreven heeft (zie Hebreeën, punt b).

Guido de Kegel en Gie Vleugels hebben een brochure¹ geschreven, waarbij ze de zendingsreizen bespreken en ook bij elke zendingsreis de brieven die Paulus toen geschreven. Dat geeft een interessant chronologisch overzicht.

b) Thema's

1 Tessalonicenzen	evangelie onder verdrukking, lijden en vertroosting
2 Tessalonicenzen	evangelie onder verdrukking, lijden en vertroosting
1 Korintiërs	herstel eenheid, orde en relaties door het kruis van Christus
2 Korintiërs	verdediging Paulus' apostelschap
Galaten	geloofsverdediging, leef door de Geest, niet door de wet
Romeinen	gerechtigheid en rechtvaardigheid
Efeziërs	gemeente, lichaam van Christus
Kolossenzen	Christus, hoofd van de gemeente en hoofd van alles
Filemon	gemeenschap met en liefde voor alle heiligen
Filippenzen	blijdschap
Titus	goede werken en gezonde leer
1 Timoteüs	bescherming van de gemeente, geheimenis van godsvrucht
2 Timoteüs	volharding, onder tegenstand, bouwen aan de gemeente

c) Volgorde brieven van Paulus

De volgorde van de brieven zoals ze in onze Bijbel staan, is iets om even stil te staan. Ze zijn niet chronologisch geordend (dat ziet u bij vergelijking tussen de volgorde en wat hierboven staat). Zij zijn evenmin alfabetisch geordend. Het lijkt er wel op dat ze gedeeltelijk thematisch

---

¹ DE KEGEL G., VLEUGELS G. *Achtergronden bij de brieven van Paulus*. Brochure uitgegeven door Evangelische Christengemeenten Vlaanderen.

geordend zijn. Zo horen 1 Timoteüs, 2 Timoteüs en Titus bij elkaar en vormen de zogenaamde ‘pastorale brieven’. Aan de andere kant horen Galaten en Romeinen ook bij elkaar (zie Romeinen, punt f), maar zij staan niet na elkaar. Zo heeft men in onderstaand schema een thematische ordening uitgewerkt. Naar mijn mening behoorlijk kunstmatig – 2 Tessalonicenzen komt twee keer en Timoteüs maar één keer².

	Het Kruis	De Gemeente	Zijn Komst	De Plaatselijke Gemeente
Leer	Romeinen	Efeze	1 Thessalonicenzen	Timotheus
Weerlegging	Korinthe	Filippenzen	2 Thessalonicenzen	Titus
Verbetering	Galaten	Kolossenzen	2 Thessalonicenzen	Filemon
	GELOOF	LIEFDE	HOOP	GEMEENSCHAP

Een volgende mogelijkheid is het tellen van het aantal verzen in elk boek.

	<i>aantal hoofdstukken</i>	<i>aantal verzen</i>
Romeinen	16	434
1 Korintiërs	16	437
2 Korintiërs	13	256
Galaten	6	149
Efeziërs	6	155
Filippenzen	4	104
Kolossenzen	4	95
1 Tessalonicenzen	5	88
2 Tessalonicenzen	3	47
1 Timoteüs	6	113
2 Timoteüs	4	83
Titus	3	46
Filemon	1	25

Ook dit geeft geen uitkomst. Er zijn een aantal boeken die er meer hebben dan het boek dat ervoor staat.

Gie Vleugels zegt het volgende. We moeten rekening houden met twee principes. Het eerste principe is de lengte. Waarschijnlijk heeft men het aantal regels geteld in de teruggevonden handschriften. Dat kunnen wij dus in onze Bijbel niet checken. Zo is, in het Grieks, de brief aan Galaten langer dan Efeze. Het tweede principe is adressering. Men rangschikt hetzelfde adres samen. Als er een gemeente geadresseerd is, komt die voor een geadresseerd individu (dus 1 Tessalonicenzen komt voor 1 Timoteüs, omdat bij de eerste een gemeente geadresseerd is).

---

2. Romeinen

---

a) Opbouw

Globale opbouw³

Gods gerechtigheid geopenbaard in:

hfst.1-8   het evangelie

hfst.9-11   Zijn handelen met Israël

hfst.12-16   het gedrag van de gelovige

² <http://www.bijbel.nl/preek%2041.htm>

³ DE KEGEL G., VLEUGELS G. *Achtergronden bij de brieven van Paulus*. Brochure uitgegeven door Evangelische Christengemeenten Vlaanderen, p.30

Uitgebreide opbouw (op basis van 'Achtergronden bij de brieven van Paulus' p.30-33)

1-8 het evangelie

- 1:1-5:11 rechtvaardiging
  - *probleem: Gods toorn over alle ongerechtigheid* (1:1-3:20)
  - *oplossing: behoudenis door Gods gerechtigheid in Christus* (3:21-4:25)
  - *gevolgen: vrucht van de rechtvaardiging* (5:1-11)
- 5:12-8:39 heiliging
  - *probleem: gevolgen van Adams ongehoorzaamheid voor allen* (niet afgelijnd)
  - *oplossing: behoudenis door gehoorzaamheid van Christus* (niet afgelijnd)
  - *gevolgen: leven door de Geest* (niet afgelijnd)

9-11 Gods handelen met Israël

- Het probleem van Israëls ongelooft en halen
  - *hfst.9 Israëls falen Gods schuld?*
  - *hfst.10 Israëls eigen schuld dat ze niet behouden zijn*
  - *hfst.11 Gods oplossing voor Israël*
- Toekomstig behoud van Israël
  - *11:25-36*

12-16 Het gedrag van de gelovige

- *hfst.12-13 Christen en zijn/haar sociale relaties*
- *hfst.14-15 Christen en zijn/haar relatie met medegelovigen*
- *hfst.16 Paulus en de gelovigen in Rome*

Een andere opbouw

- 1:1-17 Inleiding
- 1:18-5:11 Rechtvaardiging door geloof, niet door wet
- 5:12-8:39 Overwinning over zonde (heiliging) door Christus en de Geest, niet door wet
- 9:1-11:36 Israël wordt behouden door genade en uitverkiezing, niet door wet
- 12:1-15:6 Liefde in de gemeente vervult de wet
- 15:7-13 Conclusie
- 15:14-16:27 Persoonlijke zaken

b) Paulus en Rome

Paulus schrijft deze brief tijdens zijn derde zendingsreis. Hij is op weg naar Jeruzalem om daar het geld van de collecte (die is opgehaald voor de hongerlijdenden in de gemeente in Judea) af te geven.

Hij is nog nooit in Rome geweest en kent de gemeente daar alleen van verhalen van mensen die er al wel geweest zijn. Zo heeft hij (tijdens zijn tweede zendingsreis) in Korinte een hele tijd samengewerkt met Aquila en Priscilla. Zij waren, door het edict van Claudius⁴, uit Rome vertrokken (Hand.18:1-3). We mogen veronderstellen dat zij heel wat over de christenen in Rome aan Paulus verteld hebben.

De gemeente in Rome is ofwel ontstaan uit Joden die in Jeruzalem aanwezig waren op de pinksterdag en zich bekeerden ofwel uit Joden of heidenen die in Azië, Macedonië of

---

⁴ Dit was een bevel van keizer Claudius, naar alle waarschijnlijkheid in 49n.Chr. Alle Joden moesten Rome verlaten. De geschiedschrijver Suetonius geeft de aanleiding aan: 'onrust in verband met het optreden van Christus'. Gaat het hier over Joden die volgelingen van Christus geworden waren? Mogelijk, maar niet zeker.

Griekenland bekeerd waren en naar Rome gingen. Het is niet zo'n vreemde gedachte dat deze mensen, toen ze in Rome kwamen, het evangelie verder vertelden en dat er een gemeente ontstond.

c) Boodschap

Paulus gaat in de brief aan de Romeinen heel diep in op de kernzaken van het evangelie. Rechtvaardiging door geloof, niet door de wet. Zowel voor heidenen als voor Joden. Paulus geeft doorheen Romeinen een duidelijke plaats aan de wet. Deze is niet voldoende om gerechtvaardigd te worden. Daarna heeft Paulus het over heiliging door Christus en door de Geest. Niet door de wet. Alles wijst naar Jezus en Zijn volbrachte werk aan het kruis. Jezus is noodzakelijk om tot God te komen en Jezus is noodzakelijk om het leven van alledag te leven.

Het stuk over Israël is niet gemakkelijk. Het is overduidelijk dat God nog een plan met Israël heeft (einde van hoofdstuk 11), maar hoe dat in zijn werk gaat, is een groot raadsel. We mogen uitkijken naar Gods machtige werk!

d) Diatribe

Een moeilijk woord voor iets gemakkelijk. Een diatribe is een gespeeld gesprek. Paulus stelt een aantal keren een vraag en geeft daarna het antwoord op zijn eigen vraag (Rom.3:1,9,27; 6:1,15; 7:7,13; 9:14,19). Dit wordt ook wel eens gedaan in preken.

Beste gemeente. Vanochtend wil ik het hebben over twijfels. Bent u de enige christen die wel eens twijfelt aan het bestaan van God of aan Zijn liefde voor u? Natuurlijk niet, de eerste christen die geen twijfels heeft, moet nog geboren worden. Enzovoort.

e) Hoofdstuk 7: zware discussie

Hoofdstuk 7 is waarschijnlijk het meest bediscussieerde hoofdstuk van de brief. De vraag is over welke periode van zijn leven Paulus het hier heeft.

- Sommigen zeggen dat 7:7-9 gaat over een periode vlak voor Paulus' bekering. Hij zou, volgens hen, voor zijn bekering al zijn gaan beseffen dat zijn gehoorzaamheid aan de wet toch niet helemaal was wat God wou.

- Voor anderen schrijft Paulus hier over de periode vóór zijn bekering, dus als joodse gelovige of niet-verloste mense. Dit was blijkbaar de visie die overheerste tot Augustinus (in zijn jongere jaren). Tegenwoordig heeft deze visie meer aanhang, ook onder evangelische theologen.

- Nog anderen zeggen dat Paulus in Romeinen 7 het gevecht beschrijft dat zich elke dag in zich afspeelt; het gevecht tussen wet en zonde, vlees en geest. Augustinus heeft, toen hij ouder was, deze visie uitgewerkt. Die is later ook gevolgd door Luther en Calvijn.

Ik moet eerlijkheidshalve toegeven dat ik daar zelf nog niet genoeg mee bezig geweest ben om daar een eigen mening over te geven. Een heel nuttig citaat om vanuit te vertrekken, vond ik in een artikel in de Studiebijbel⁵

Wordt wat Paulus in Rom.7 van de inwendige mens zegt, niet elders duidelijk gezegd van de Geestvervulde christen? We moeten in dit geval niet zozeer letten op de overeenkomsten, waarvan er ongetwijfeld vele zijn, maar eerder op de verschillen. Natuurlijk heeft de nieuwe mens een strijd tegen het vlees, zoals we in Gal.5:17 lezen:

⁵ Uit Studiebijbel cd-rom, *Het ik van Romeinen 7 en de bekering van Paulus*. Centrum voor Bijbelonderzoek. Editie 2007

'Want het begeren van het vlees gaat in tegen de Geest en dat van de Geest tegen het vlees, want deze staan tegenover elkander, zodat gij niet doet wat gij maar wenst.'

En in Rom.6:12 lezen we:

'Laat dan de zonde niet langer als koning heersen in uw sterfelijk lichaam, zodat gij aan zijn begeerten zoudt gehoorzamen'.

Maar het grote verschil tussen dergelijke tekstgedeelten en Rom.7 is dat het eerste wordt gezegd in de context van de mogelijkheid om te overwinnen. Zo lezen we in Gal.5:24,

'Want wie Christus Jezus toebehoren, hebben het vlees met zijn hartstochten en begeerten gekruisigd.'

En in Rom.6:14,

'Immers, de zonde zal over u geen heerschappij voeren, want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade.'

In Rom.7 legt Paulus juist alle nadruk op het dood zijn, het verkocht zijn onder de zonde, de volstrekte onmacht van het 'ik' om ook maar enigszins door de muur van de zonde en het vlees heen te breken.

Verder staan in Rom.7 niet vlees en Geest tegenover elkaar, zoals in Gal.5, of wet en genade, zoals in Rom.6, maar het 'ik' (vs.25) en het 'vlees', de wet van God en de wet van zonde. In deze strijd van Rom.7 is de overwinning voor het vlees en de zonde! Het 'ik' vindt zichzelf, ondanks alle goede wil, volkomen gevangen genomen door zonde en dood. Een andere macht dan het 'ik' moet eraan te pas komen om de bevrijding te bewerken. In Rom.7 heeft Paulus het dus niet over de Geestvervulde christen, die pas in Rom.8 ter sprake komt.

De studiebijbel hangt dus de visie aan dat Paulus het in Romeinen 7 heeft over de periode voor zijn bekering. Ik spreek me niet uit of dat zo is, maar vind het wel interessant dat de studiebijbel wijst op andere teksten, waar de strijd tussen vlees en geest duidelijk wordt. Die strijd kan misschien in Rom.7 niet beschreven worden, maar is er zeker wel!

---

3. 1 Korintiërs

---

a) De brieven aan de Korintiërs⁶

Wij hebben maar twee brieven aan de Korintiërs, maar we mogen er vanuit gaan dat er meerdere geweest zijn. Waarschijnlijk vier. Eentje vóór onze 1 Korintiërs en eentje tussen 1 en 2 Korintiërs.

Een reconstructie...

Eerste bezoek aan Korinte (tijdens 2 ^e zendingsreis)	Hand. 18
1 ^e brief van Paulus aan Korinte	1 Kor.5:9-10
Brief van Korinte aan Paulus	1 Kor.7:1
2 ^e brief van Paulus aan Korinte (onze 1 Korintiërs)	
Tussenbezoek van Paulus aan Korinte	1 Kor.3:10, 4:18, 2 Kor.2:1
3 ^e brief van Paulus aan Korinte ('tranenbrief' ⁷)	2 Kor.2:3-4, 7:8,12

---

⁶ HIEBERT, D.E. *An Introduction to the New Testament, volume 2, The Pauline Epistles*, Chicago, Moody Bible Institute, 1978.

⁷ Dit wordt de 'tranenbrief' genoemd, op basis van 2 Kor.2:1-4. Daar heeft het Paulus het over 'onder tranen geschreven'. Sommigen zien 2 Kor.10-13 als de tranenbrief of als een deel ervan. Daarvan uitgaande zou 2 Korintiërs dus geen echte brief geweest zijn, maar een samenstelling van brieven. Een piste die ik liever niet volg.

4^e brief van Paulus aan Korinte (onze 2 Korintiërs)

b) Opbouw

Opbouw rond overlevering en oproep⁸

Inleiding (1:1-4)

a) Het kruis: antwoord voor partijenschappen (1:5-4:16)

b) Seks: man en vrouw in de menselijke familie (4:17-7:40)

c) Afgoden: de christen in de heidense omgeving (8:1-11:1)

b') Liefde: man en vrouw in de christelijke familie (11:2-14:40)

a') De opstanding: antwoord voor een zinvol geloof (15:1-58)

Slot (16:1-24)

Deze opbouw verdient aandacht. Elk deel begint namelijk met de vermelding van een traditie of overlevering (1:6, 4:17, 8:6, 11:2, 15:1-3) en eindigt met een oproep (4:16, 7:40, 11:1, 14:37-40, 15:58). Er is een goede mogelijkheid dat Paulus niet per ongeluk zo gewerkt heeft.

Thematische opbouw

1:1-9 Inleiding

1:10-4:21 Paulus tegenover partijenschappen en zelfingenomenheid van Korinte

5:1-6:20 Zonde in de gemeente

7:1-40 Huwelijk en ongehuwd zijn

8:1-11:1 Eten of niet eten van offervlees (geen aanstoot geven)

11:2-34 Houden aan overleveringen

12:1-14:40 Gaven van de Geest

15:1-58 Christus' opstanding

16:1-24 Slot

c) Paulus en Korinte

Paulus kende de gemeente van Korinte behoorlijk goed. Hij was er, tijdens de tweede zendingsreis, ongeveer anderhalf jaar geweest (Hand.18:11). Toen hij, tijdens de derde zendingsreis, een lange tijd in Efeze verbleef, was er hoogstwaarschijnlijk ook veel uitwisseling tussen Efeze en Korinte. De zeereis tussen de twee steden duurde (buiten de winter) maar een paar dagen. Op basis van 2Kor.2:1 en 13:1,2 wordt er vaak gezegd dat Paulus nog een bezoek bracht aan Korinte – dit bezoek vinden we niet terug in Handelingen. De laatste keer dat Paulus in Korinte is, vinden we wel terug in Handelingen (20:2).

Korinte... één van de belangrijkste steden van het oude Griekenland. De stad werd door de Romeinen verwoest in 146v.Chr. en door Julius Caesar herbouwd in 44 v.Chr. In Paulus' tijd was Korinte de grootste stad van Griekenland. Schattingen variëren van 500.000 tot 700.000 inwoners – zelfs in onze tijd nog steeds een behoorlijk grote stad. Korinte werd bevolkt door slaven, naar schatting maakten zij 2/3 tot 3/4 van de bevolking uit.

Korinte was een belangrijke plaats voor de zeevaart. Het lag namelijk aan een strookje land (de Istmus), dat het schiereiland (de Peloponnesus) en het vasteland (de rest van Griekenland)

---

⁸ BAILEY, K.E., *The structure of 1 Corinthians and Paul's theological method with special reference to 4:17*. Novum Testamentum XXV, 2. 1983, p.152-183. Overgenomen uit DE KEGEL G., VLEUGELS G. *Achtergronden bij de brieven van Paulus*. Brochure uitgegeven door Evangelische Christengemeenten Vlaanderen, p.21

verbond met elkaar. Er waren twee havens, elk aan één kant van de Isthmus. Daartussen transporteerde men over land schepen door ze over boomstammen te rollen. De Korintiërs vroegen daarvoor tolgeld, de kapiteins wonnen heel wat tijd. Tijdens het scheepstransport, gingen de matrozen zich vermaken in Korinte. De stad had een reputatie van zedeloosheid. Er was een Grieks werkwoord, 'korinthiazō' (letterlijk: zich gedragen als Korintiër), dat synoniem stond voor losbandigheid en prostitutie. Met dit in het achterhoofd, kunnen we beter plaatsen wat Paulus aan de Korintiërs schrijft.

d) Boodschap

Paulus heeft van huisgenoten van een zekere Chloë (1 Kor. 1:11) gehoord van partijschappen in de gemeente – er ontstaan groepjes, op basis van door wie ze gedoopt zijn. Hij gaat hier sterk tegenin. Hij vraagt hen of hij misschien voor hen gestorven is? Of zij gedoopt zijn in de naam van Paulus? Natuurlijk niet. Christus is gestorven voor hen en zij zijn gedoopt in de naam van Christus. Voor iedereen hetzelfde. Er hoeven geen partijschappen te zijn.

Er is gruwelijke hoererij in de gemeente. Iemand leeft met de vrouw van zijn vader (5:1). Zoiets kan niet. Blijkbaar laten de Korintiërs dat toe, maar Paulus zegt dat zoiets onaanvaardbaar is. Dit toelaten is als zuurdeeg bij deeg voegen. De hele deeg zal zuur worden. De christenen in Korinte, en waar dan ook, moeten ongezuurd zijn.

Er is ook sprake van wanorde. Bepaalde mensen schransen en worden dronken bij de maaltijd, waar ook het avondmaal gevierd wordt. Anderen blijven hongerig achter. Dat is, volgens Paulus, de reden waarom velen zwak en ziekelijk zijn. Zij herdenken Jezus' dood, terwijl ze dronken zijn en terwijl anderen niets hebben.

Daarna volgt een heel stuk over de gaven. Ook daar zien we dat er zaken scheef lopen. Blijkbaar stond het spreken in tongen zo centraal bij hen dat iedereen tijdens de samenkomst door elkaar in tongen stond te praten of roepen. Ook hier roept Paulus op tot orde. Als iemand in tongen spreekt, moet er vertaling zijn. En er moeten maar een paar mensen in tongen spreken. Paulus vindt het nuttig voor zichzelf, maar zegt dat het in een samenkomst minder nuttig is (1 Kor. 14).

Hier en daar zijn er ook positieve noten in de brief. De grote lijn is echter corrigerend, soms heel streng. De gemeente loopt op heel wat vlakken scheef.

e) Vroege gnostiek⁹

Het is aan te raden om nog eens te kijken in hoofdstuk 1 bij 'Apocriefen'. Daar wordt een aantal kenmerken van gnostiek opgesomd.

Romeinen 16:17-18 is voor Van Veele mogelijk een reactie op vroege gnostici. Hij zegt het volgende:

Het ontbreken van een duidelijke verwijzing naar de besnijdenis en het houden van de wet (n.v.d.r. die verwijzing zou er zijn als het hier gaat over Joodse christenen, zoals die in Galaten) en de uitdrukking 'schoonklinkende taal' zouden aanwijzingen kunnen zijn dat het hier om gnostici gaat.

---

⁹ VAN VEELLEN G.A. Vroege Gnostiek en de bestrijding daarvan in Romeinen-Corinthiërs. Artikel (1996) uit Studiebijbel NT, editie 2007.

In 1 Korintiërs ziet Van Veelen een aantal kenmerken van gnostiek. Hieronder drie van die kenmerken. In het artikel wordt heel wat meer besproken.

De eerste dwaling die door Paulus bestreden wordt, kenmerkt zich door 'wijsheid van woorden' (1Cor.1:17), 'wijsheid van mensen' (1Cor.2:5) en een onderwaardering van de kruisdood van Christus (1Cor.1:17,23; 2:2). Het gaat hier duidelijk om een poging de inhoud van het Evangelie aan te passen aan de Griekse filosofie en de boodschap te verpakken in Griekse welsprekendheid (retorica).

De dwaalleraars, die voor de verdeeldheid verantwoordelijk zijn, worden verder (1Cor.3:18,19; 4:10) gekenmerkt als mensen die wijs en verstandig zijn in eigen ogen en die zichzelf verheffen (1Cor.4:6,18,19). Wij zien al haast de latere ingebeelde gnosticus die zich met zijn bijzondere geheime kennis boven de gewone gelovigen verheft.

Uiteindelijk blijkt in 1Cor.15:12 dat de opstanding van het lichaam door sommige Korintiërs wordt ontkend. Overduidelijk zien wij hier hun onderwaardering voor het stoffelijke en het lichamelijke.

Ook in 2 Korintiërs vinden we een en ander.

In hfst.11 maakt Paulus een vergelijking tussen hemzelf en de zelfingenomen leraren die in Korinte actief zijn. Uit 2Cor.3:1 krijgen we de indruk dat zij van buitenaf met aanbevelingsbrieven de gemeente zijn binnengekomen. Het zijn joden (2Cor.11:22) die beweren apostelen van Christus te zijn (2Cor. 11:5,13). Zij munten uit door hun welsprekendheid (2Cor.11:6), hetgeen wijst op een hellenistische afkomst en achtergrond.

---

4. 2 Korintiërs

---

a) Opbouw

- 1-5 Paulus' verantwoording van zijn dienstwerk
  - 1-2 zijn motieven
  - 3-5 zijn boodschap
- 6-9 Paulus' oproep tot de gelovigen
  - 6-7 aangaande geestelijke zaken
  - 8-9 aangaande materiële zaken
- 10-12 Paulus' verdediging van zijn apostelschap
  - 10:1-11 zijn critici
  - 10:12-21 Paulus' legitimatiebewijzen als apostel
- 13 Afsluiting

b) Paulus aan Korinte

Zie 1 Korintiërs, punt c.

c) Boodschap

Paulus had zwaar onder vuur gelegen in Korinte. Hij had de tranenbrief geschreven en stuurt daarna Titus naar Korinte (2 Kor.2:12-13). Die brengt hem geruststellend nieuws; de Korintiërs hebben berouw getoond (2 Kor.7:5-7). Paulus is hierdoor getroost (2 Kor.1:3-7). Dan schrijft hij deze brief, die Titus aan de gemeente bezorgt (2 Kor.8:6). Hij wil hiermee een en ander nog een keer goed uitleggen, waaronder zijn werk als apostel.

---

5. Galaten

---

a) Opbouw

- 1-2 De echtheid van het evangelie van de vrijheid
hfst.1 oorsprong
hfst.2 aard
- 3.4 De superioriteit van het evangelie van de vrijheid
hfst.3 slavernij van werken der wet
hfst.4 vrijheid van de genade
- 5.6 De toepassing van het evangelie van de vrijheid
5:1-15 vrijheid = elkaar dienen door de liefde
5:16-6:18 vrijheid = wandelen door de Geest

b) Paulus en Galatië

De eerste vraag die we ons moeten stellen, is aan wie Galaten geadresseerd is. Er is discussie over. De ene groep denkt dat de brief gericht is aan de gemeente die tijdens Paulus' eerste zendingsreis gesticht zijn - Antiochië in Pisidië, Iconium, Lystra, Derbe (Hand.13:13-14:25). De andere groep denkt dat het gericht is aan gemeenten die gesticht zijn tijdens de tweede en derde zendingsreis (Hand.16:6-7; 18:23; 19:1). Er zijn een hoop argumenten voor en tegen. Hiervoor verwijs ik jullie graag naar 'Achtergronden bij de brieven van Paulus'¹⁰.

c) Boodschap

Galaten 5:1 geeft de boodschap van Galaten behoorlijk goed weer.

Opdat wij waarlijk vrij zouden zijn, heeft Christus ons vrijgemaakt. Houdt dus stand en laat u niet weder een slavenjuk opleggen.

Uit de opbouw blijkt al duidelijk dat 'vrijheid' een belangrijke rol speelt in de brief aan de Galaten. Niet verwonderlijk, want de Galaten hadden het evangelie aangepast. Ze hadden de wet terug ingevoerd (5:1-3). Paulus toont in zijn brief aan dat het evangelie dat hij gebracht heeft, afkomstig is van God en daarom beter dan al het andere.

De toon van de brief is heel ernstig, droevig zelfs. Paulus vindt het bijzonder spijtig dat mensen die nog maar zo pas tot geloof gekomen zijn, al afdwalen.

d) Relatie tussen Galaten en Romeinen

In Romeinen wordt (zie Romeinen, punt a en c) de wet in een juist perspectief gezet. Dat zien we ook in Galaten. In Galaten doet Paulus dit om de fouten die in de leer van de Galaten zaten eruit te halen. In Romeinen legt Paulus het evangelie gewoon uit.

In Galaten vinden we ook de 'diatribe', de vraag- en antwoordstijl, een aantal keren (1:10; 2:17; 3:2,3,19,21; 4:16,22). Ook daar formuleert Paulus een aantal vragen naar zijn lezers om hen zo de waarheid te laten inzien.

Hieronder volgt een uitgebreide vergelijking (synopsis) van de twee boeken.

	<i>Romeinen</i>	<i>Galaten</i>
Rechtvaardige zal uit geloof leven	1:17	3:11

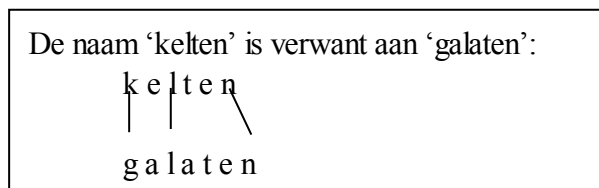
---

¹⁰ DE KEGEL G., VLEUGELS G. *Achtergronden bij de brieven van Paulus*. Brochure uitgegeven door Evangelische Christengemeenten Vlaanderen, p.26-27

Geen aanzien des persoons bij God	2:11	2:6
Besnijdenis is verbonden met het onderhouden van de wet	2:25	5:3
Besnijdenis op zich betekent niets	2:28	6:15
Alles staat onder de zonde	3:9	3:22
Geen rechtvaardiging door de werken der wet	3:20	2:16a
Gerechtigd door geloof in Christus Jezus	3:22a	2:16b
Geen onderscheid, allen één in Christus	3:22b	3:28
Er is één God – God is één	3:30	3:20
Abrahams geloof werd hem tot gerechtigheid gerekend	4:3	3:6
Belofte aan Abraham van een erfgenaam	4:13	3:29
Als belofte van de wet verwachten, geloof zonder inhoud	4:14	3:18
Die uit geloof zijn, zijn kinderen van Abraham	4:16	3:7
Wet is er bijgekomen om overtredingen te doen blijken	5:20	3:19
Met Christus medegekruisigd	6:6	2:20
Geleid door de Geest zijn we niet onder de wet	6:14	5:18
Loon van de zonde – zaaien en oogsten	6:23	6:7,8
Dood met Hem is dood voor de wet	7:4a	2:19
Niet doen wat gij wenst te doen	7:15	5:17
Niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest	8:4	5:18
Gezindheid/werken van het vlees	8:5a	5:19-21
Gezindheid/werken van de Geest	8:5b	5:22-25
Wij mogen Hem Abba, Vader noemen - erfgenamen	8:15,17	4:6,7
Verwachten verlossing/gerechtigheid	8:23	5:4
Paulus schrijft de waarheid	9:1	1:20
Gerechtigheid uit het geloof	9:30	2:16
Genade geschonken aan Paulus	12:3a	2:9a
Elkaar liefhebben	13:8	5:14
Wij moeten met Christus bekleed zijn	13:14a	3:27
Zwakkeren helpen	15:1	6:1,2
Oppassen voor afwijkende leer van evangelie	16:17	1:8,9

e) Kelten?

Vanaf de 5^e eeuw v.Chr. trokken troepen Keltische krijgers naar Zuid-Europa, onder meer naar Griekenland en Italië. In 390 v.Chr. plunderen de Kelten (door de Grieken zo genoemd; de Romeinen noemden hen Galliërs) Rome¹¹. In 230 v.Chr. vestigden ze zich in Klein-Azië, in de later naar hen genoemde landstreek Galatië. Hun hoofdstad was Ancyra, het huidige Ankara.

Galatië was in Paulus' tijd een kunstmatige provincie. In het noordelijk deel van de provincie woonden Kelten. De zuidelijke gebieden als Pamfylië en Pisidië behoorden tot Galatië, maar de mensen in Pamfylië en Pisidië voelden zich zeker geen Galaten.

Dit is vergelijkbaar met de provincie Judea in die tijd, waar ook Samaria toe behoorde. De Samaritanen voelden zich zeker geen Joden. Integendeel...

¹¹ HAYWOOD. J. *Atlas van de wereldgeschiedenis*. Könemann, Keulen. 1999, p.37

---

6. Efeziërs

---

a) Opbouw

1:1-14	Inleiding
1:15-3:21	Christen door Christus' genade (leerstellig)
4:1-6:20	Christelijke levenswijze (praktisch)
6:21-24	Slot

b) Paulus en Efeze

Paulus is een aantal keer in Efeze geweest. De eerste keer, tijdens de tweede zendingsreis (Hand.18:19-21), is hij daar maar kort. De tweede keer, tijdens de derde zendingsreis, blijft hij twee jaar in Efeze (Hand.19:10). Sommigen gaan er vanuit dat hij er ook nog een derde keer is geweest, namelijk tussen de twee gevangenschappen in Rome in.

Efeze was een grote stad – tussen 200.000 en 500.000 inwoners. Efeze was ook een godsdienstig centrum. De stad kon trots zijn op haar tempel van Artemis (Diana – de Romeinse naam). Deze tempel is één van de zeven wereldwonderen van de Oudheid. Het bedrijven van magie en de plaatselijke economie hadden te maken met de tempel (Hand.19:21-40).

De brief aan Efeze is een zogenaamde gevangenisbrief. Er zijn vier gevangenisbrieven – Efeziërs, Filippenzen, Kolossenzen en Filemon. Deze werden tijdens Paulus' eerste gevangenschap in Rome¹² geschreven. In de gevangenisbrieven verwijst Paulus naar zijn gevangenschap – Ef.3:1, 4:1. De pastorale brieven (1 en 2 Timoteüs en Titus) zijn ook in gevangenschap geschreven, maar tijdens Paulus' tweede gevangenschap.

c) Boodschap

Anders dan de brieven aan de Korintiërs en Galaten, schrijft Paulus deze brief niet om te corrigeren, maar om te voorkomen. Paulus zegt dat wij, christenen, in Christus zijn. Dat moet de basis zijn van ons gedrag... op alle vlakken van ons leven. Ook naar elkaar toe heeft dit invloed: nederig zijn, zachtmoedig, lankmoedig, elkaar in liefde verdragend, de eenheid bewaren.

d) In Christus

Als ondertitel bij Efeziërs zou je 'in Christus' (of gelijkaardige uitdrukkingen als 'in Hem' of 'in de Here') kunnen zetten. Deze uitdrukking komt zo'n dertig keer voor (afhankelijk van welke uitdrukkingen meegeteld worden – bv. 'door Jezus Christus', 'in de Here'), meer dan in elk ander boek van het Nieuwe Testament. De uitdrukkingen komen vooral voor in de hoofdstukken 1-4.

Een opsomming: *gelovigen in Christus (1:1), in de hemelse gewesten in Christus (1:3), in Hem uitverkoren (1:4), aangenomen door Jezus Christus (1:5), in Hem de verlossing (1:7), in Hem voorgenomen (1:9), in Hem het erfdeel ontvangen (1:11), op Christus zijn hoop gebouwd (1:12), in Hem zijt gij (1:13), in Hem verzegeld (1:13), in Christus gewrocht (1:20), levend gemaakt met Christus (2:5), een plaats gekregen in Christus (2:6), goedertierenheid in*

---

¹² Er is een grote discussie over waar deze gevangenisbrieven geschreven zijn. Mogelijkheden zijn Rome, Efeze en Caesarea. Rome is, voor mij, de meeste logische mogelijkheid.

Christus Jezus (2:9), in Christus Jezus geschapen (2:10), in Christus Jezus dichtbij gekomen door het bloed van Christus (2:13), in Zichzelf vrede makende (2:15), wast in Hem op (2:21), medegenoten van de belofte in Christus Jezus (3:6), voornemen in Christus Jezus uitgevoerd (3:11), toegang met vertrouwen door het geloof in Hem (3:12), heerlijkheid in Christus Jezus (4:21), gevangene in de Here (4:1), betuig in de Here (4:17), in Hem onderwezen... waarheid in Jezus (4:21), in Christus vergeving (4:32), krachtig in de Here (6:10), dienaar in de Here (6:21).

e) Efeziërs 1: uitverkiezing en voorbestemming

Het is bijzonder moeilijk om hier over te schrijven. Bibliotheken kunnen gevuld worden met meningen over uitverkiezing en voorbestemming. Voor sommigen is het een heerlijk idee om uitgekozen zijn door God en om Zijn kind te zijn. Anderen keren zich af van God, omdat ze niet kunnen begrijpen dat Hij sommigen uitkiest die Zijn kind mogen worden en anderen daarmee naar de hel verwijst.

In een college op de ETF heeft Gie Vleugels een keer Efeziërs 1 behandeld. De nadruk in het college lag op uitverkiezing en voorbestemming. Zijn visie is ongeveer als volgt. Er is maar één iemand uitverkoren, dat is Jezus. Hij is aangewezen en wij zijn in Hem bestemd. Hij is de Zoon en door Hem zijn ook wij zoon. In Jezus zijn wij één (Gal.3:26-28). In Efeziërs komt dan ook nog duidelijk naar voor dat er plaats is voor Joden en heidenen (Ef.2:11-3:13) en dat zij in Christus ook één zijn.

Er is volgens Gie Vleugels dus geen sprake van individuele uitverkiezing. Ieder wordt door God bestemd om kind van Hem te zijn. Dat velen het niet willen zijn, is duidelijk. Een heel fijn artikeltje dat ik door Gie Vleugels doorgestuurd kreeg, kan je vinden op <http://www.ngseminarie.nl/publicaties/SeminarieNieuws%20103.pdf>. Het behandelt Handelingen 13:48. Een vers dat, als je het hebt over uitverkiezing, heel mooi lijkt te passen. De schrijver, D. Holdwerda, laat zien dat je het vers eigenlijk heel anders moet bekijken. Door zijn uitleg past het ook helemaal in de verzen ervoor.

Ik ben ervan overtuigd dat hiermee niet het laatste woord gezegd is over uitverkiezing en voorbestemming. Toch bieden de inzichten van Vleugels en Holwerda, volgens mij, een oplossing om uitverkiezing beter te begrijpen en om verzen die ons helemaal kunnen verstikken, juist te lezen.

Nog een belangrijke opmerking over uitverkiezen. God kiest wel bepaalde mensen om een opdracht te vervullen. Dat wordt duidelijk in de roepingsverhalen van Mozes, Jesaja, Jeremia, ... God kiest hen. Evenals Hij ook het volk Israël had gekozen als Zijn volk. Deze werden niet geroepen op basis van verdienste.

---

7. Filippenzen

---

a) Opbouw

1:1-11	Inleiding
1:12-2:30	Christelijke gezindheid: gerichtheid op de ander
3:1-4:9	Christelijke gezindheid: gerichtheid op God
4:10-23	Slot

b) Paulus en Filippi

Paulus is twee keer in Filippi geweest. De eerste keer, tijdens de tweede zendingsreis, nadat hij een gezicht (visioen) had van een Macedonische man die tegen hem zei: ‘Steek over naar Macedonië en help ons’ (Hand.16:9-10; 12-40). De tweede keer tijdens de derde zendingsreis (Hand.20:1,6).

Filippi kreeg haar naam in 356 v.Chr., toen koning Filippus van Macedonië (vader van Alexander de Grote) de stad innam. In 42 v.Chr. vond buiten de stad de nederlaag van de legermacht van Brutus en Cassius tegen die van Antonius en Octavianus (de latere keizer Augustus) plaats. Octavianus maakte er een Romeinse kolonie (Hand.16:12) en een militaire stad van. De inwoners van Filippi werden als Romeinse burgers beschouwd. Aangezien Filippi geen handelscentrum was (Korinte en Efeze waren dat wel), waren er niet zoveel joden. Zij hadden daarom ook geen eigen synagoge. Dat verklaart een vers als Hand.16:13.

c) Boodschap

Eerst en vooral... vreugde, blijdschap (1:4,18,25; 2:2,17,18,28,29; 3:1,3; 4:1,4,10). Paulus heeft een grote genegenheid voor de Filippenzen, hij vindt dat ze hun geloof op een goede manier beleven. De gemeente was in goede geestelijke gezondheid – iets voor Paulus om zich over te verheugen. Zeker als we denken aan gemeenten als Galaten en Korinte. Enkel in 3:2 vinden we een paar individuele vermaningen.

Dit is wat Studiebijbel (zeer terecht) over Filippenzen zegt¹³:

De centrale gedachte van Filippenzen is: 'Want het leven is mij Christus, en het sterven gewin' (1:21). In ieder hoofdstuk klinkt luid het thema door dat Jezus het middelpunt van het leven van een christen is. Hoogtepunten zijn o.a.: 'Laat die gezindheid bij u zijn, welke ook in Christus Jezus was' (2:5); 'Ik acht zelfs alles schade, omdat de kennis van Christus Jezus, mijn Here, dat alles te boven gaat' (3:8); en 'Ik vermag alle dingen in Hem, die mij kracht geeft' (4:13).

d) Gezindheid, instelling

In de vier hoofdstukken (104 verzen) die Paulus aan de Filippenzen schrijft, gebruikt hij tien keer het woord ‘fronein’ (de gezindheid/instelling hebben, gezind/ingesteld zijn). In de rest van het Nieuwe Testament komt het maar zestien keer voor. Paulus gebruikt het hier dus vaak. Hij wil zijn lezers duidelijk maken hoe hun gezindheid, de instelling van hun leven moet zijn. Zo moeten wij de gezindheid/instelling van Jezus hebben (2:5) die zijn goddelijkheid aflegde en mens werd en onschuldig stierf (2:6-8). Daarna geeft hij de gezindheid van Timoteüs (2:19-23), Epafroditus (2:25-30) en zichzelf (3:17-4:1) als voorbeelden voor hen.

Dat Paulus zichzelf als voorbeeld stelt, kan heel pretentius lijken. Maar... gesteld dat Paulus inderdaad leefde met de instelling die Jezus verlangde, dan zou hij er goed aan doen zich als voorbeeld te stellen. Mensen hebben een voorbeeld nodig... ze kunnen beter een goed voorbeeld dan geen of een slecht voorbeeld hebben. Ik ben er zeker van dat Paulus dit niet schreef om op te vallen of vanuit een hoogmoedig gevoel, maar omdat hij begaan was met de Filippenzen en wou dat ze de juiste instelling zouden hebben.

---

¹³ Uit Studiebijbel cd-rom, *Inleiding Filippenzen*. Centrum voor Bijbelonderzoek. Editie 2007

e) Meerdere brieven

Het blijkt niet ongewoon te zijn om Filippenzen te zien als een samenstelling van twee of drie brieven. Zelfs de Willibrordvertaling is deze mening toegedaan. Volgens hen gaat het als volgt:

1^e brief: 4:10-20   de bedankbrief
2^e brief: 1:1-3:1a, 4:2-9,21-23   de gevangenschapsbrief
3^e brief: 3:1b-4:1   de brief over Judaïsten

Daar zijn argumenten voor en argumenten tegen. Ik ga ze niet allemaal bespreken, maar een paar tegenargumenten kort noemen.

- Deze tabel toont aan dat het thema van vreugde/blijdschap in de 'verschillende brieven' terugvinden.

	<i>vreugde/blijdschap</i>
1 ^e brief : 4:10-20	4:10
2 ^e brief : 1:1-3:1a, 4:2-9,21-23	1:4,18,25; 2:2,17,18,28,29; 3:1
3 ^e brief: 3:1b-4:1	4:1,4

- De plotselinge verandering van toon in 3:1 zou een aanwijzing zijn dat het om een andere brief gaat. Dat zou kunnen, maar dat zou evengoed niet kunnen. Er is geen verdere aanwijzing om te denken aan een andere brief.

---

8. Kolossenzen

---

a) Opbouw

Heerschappij van Christus (leerstellig):

1:1-14   Inleiding
1:15-2:3   Soevereiniteit van Christus
2:4-23   Vrijheid in Christus

Onderwerping aan Christus (praktisch)

3:1-4   Positie van de gelovige
3:5-4:6   Praktijk van de gelovige
4:7-18   Besluit

b) Paulus en Kolosse

Toen Paulus deze brief schreef, had hij Kolosse nog niet bezocht (1:4-8; 2:1). Ook tijdens de mogelijke reis tussen de twee gevangenschappen is Paulus niet in Kolosse geweest. Dat maakt dat Kolosse de enige gemeente is waar Paulus een brief aan geschreven heeft, maar nooit is geweest¹⁴. De gemeente is ontstaan door de prediking van een zekere Epafras (1:7). Een mogelijkheid is dat Epafras christen geworden is in de tijd dat Paulus in Efeze verbleef.

Kolosse was ooit een belangrijke stad, maar in Paulus' tijd was ze in belangrijkheid verdrongen door de buursteden Laodicea en Hiërapolis.

c) Boodschap

Dit boek wordt 'christologisch' genoemd. Daarmee bedoelt men dat het doel van het boek het geven van een beschrijving van Christus is. Dat doel is niet zomaar gekozen. In 2:4-8

---

¹⁴ Paulus schreef aan Rome, toen hij de stad nog niet bezocht had, maar is er later wel geweest.

waarschuwt Paulus de gemeente. Er zijn kapers op de kust, mensen die hen met drogredenen, wijsbegeerte, bedrog willen meesleuren. Paulus legt daarom zo duidelijk uit wie Jezus eigenlijk.

Jezus Christus is

onze hoop (1:5,23,27)

onze verlosser (1:14)

het beeld van de onzichtbare God (1:15)

de Heer van de schepping (1:16-17)

het hoofd van de gemeente (1:18)

degene die ons levend maakt (1:20-22; 2:13-15)

de volheid der godheid (2:9)

het hoofd van alle overheid en macht (2:10)

d) Relatie tussen Efeziërs en Kolossenzen

	<i>Kolossenzen</i>	<i>Efeziërs</i>
Eerst vreemden, nu verzoend	Kol.1:21-23	Ef.2:11-22
Paulus, lijdend apostel van het geheimenis	Kol.1:24-29	Ef.3:1-13
Christus, hoofd van de gemeente	Kol.1:18	Ef.1:22
Christus, die het lichaam samenhang geeft	Kol.2:19	Ef.4:15-16
Christus boven alle overheid en macht	Kol.2:10,15	Ef.1:21, 6:12
De oude en de nieuwe mens	Kol.3:5-15	Ef.4:17-5:17
Zang en muziek	Kol.3:16-17	Ef.5:18-20
Christelijke huisregels (huwelijk, gezin, slaven en meesters)	Kol.3:18-4:1	Ef.5:21-6:9
Gebed	Kol.4:2-6	Ef.6:18-20
Aanbeveling van Tychikus	Kol.4:7-9	Ef.6:21-22

Een stukje over slaven en meesters komt ook voor in 1 Tim.6:1-2 en Tit.2:9-10.

---

9. 1 Tessalonicenzen

---

a) Opbouw

- 1:1-3:13 Gedachten over de Tessalonicenzen
1:1-10 Goede toestand van de gemeente
2:1-16 Stichting van de gemeente
2:17-3:13 Paulus' relatie met de gemeente na zijn vertrek
- 4:1-5:28 Onderwijs aan de Tessalonicenzen
4:1-12 Opdracht om heilig te wandelen
4:13-5:11 De komst des Heren
5:12-28 Opdracht om heilig te wandelen

b) Paulus en Tessalonica

Paulus is één of twee keer in Tessalonica geweest. Bij zijn eerste komst sloten enkele Joden en een menigte Grieken (die God vereerden!!!) zich aan bij Paulus en Silas. Er waren in Tessalonica in de tijd van Paulus veel Joden. De Grieken voelden zich aangetrokken tot hun godsdienst en werden heidenen die God vereerden. Hierdoor werd de basis gelegd voor het evangelie.

Paulus stuurde Timotheüs, aan het einde van de tweede zendingsreis, naar Tessalonica, terwijl hij in Athene alleen achter bleef (Fil.3:1,2; Hand.18:5). Uit Hand.19:21 en 20:1-3 kunnen we opmaken dat Paulus nog een tweede keer Tessalonica heeft bezocht. Dat is echter niet zeker.

De stad zelf was een belangrijke zeehaven, hoofdstad van de provincie Macedonië en gelegen aan de Via Egnatia. Dit was de hoofdroute van Rome naar het Oosten. Er woonden in Paulus' tijd zo'n 100.000 à 200.000 mensen, waaronder dus ook een hele grote groep Joden.

c) Boodschap

Heilig zijn, met het oog op de wederkomst van Jezus. Het vers 1 Tess.3:12-13 verwoordt dit heel mooi:

...en u doe de Here toenemen en overvloedig worden in de liefde tot elkander en tot allen – zoals ook wij gezind zijn jegens u –, om uw harten te versterken, zodat zij onberispelijk zijn in heiligheid voor onze God en Vader bij de komst van onze Here Jezus met al zijn heiligen.

Jezus' wederkomst komt in heel wat verzen van 1 Tessalonicenzen voor.

d) Komst des Heren

Paulus haalt een 'woord van de Heer' aan in 4:15-17. Het is niet duidelijk waar Paulus dat vandaan haalt. Gaat het om een niet opgeschreven woord van Jezus (een zogenaamd agraphon)? Of heeft Paulus een visioen gehad waar Jezus hem dit openbaarde? We weten het niet. In ieder geval is het woord bedoeld om de mensen gerust te stellen. Christenen die gestorven zijn als Jezus terugkomt, hebben niets achter op christenen die leven als Jezus terugkomt. Zij zullen namelijk eerst opgewekt worden. Daarna zullen de levenden weggevoerd worden.

De komst des Heren is, zoals in de evangeliën ook al aangegeven wordt, als een dief in de nacht. Wij moeten waakzaam zijn, Jezus verwachten. Het lijkt ridicuul dat Paulus al schreef dat zijn tijdgenoten Jezus moesten verwachten en dat we nu bijna 2000 jaar verder zijn en nog altijd wachten. En toch lijkt het op iets wat wij in het dagelijks leven ook doen.

Een paar jaar geleden kochten wij een nieuwe auto. In de garage hadden ze gezegd dat het zo'n zes weken zou duren voor die auto klaar zou zijn. Denk maar niet dat ik, toen de auto klaar was, al vergeten was dat ik een nieuwe auto besteld had. Ik heb de weken geteld... ze gingen heel traag vooruit. Ik kon niet wachten tot ik eindelijk de auto kon ophalen.

Hetzelfde heb je als je verlangt naar vakantie. Of als iemand die je al lang niet meer gezien hebt (en heel graag ziet) over een paar dagen op bezoek komt. De tijd kan dan niet snel genoeg gaan.

Je kan zeggen dat het belachelijk is om uit te kijken naar een nieuwe auto, naar vakantie, naar weet ik veel wat. Maar... als ons hart zich ergens op richt, dan kunnen we niet wachten tot hét moment aangebroken is. Zo zitten we in elkaar.

Hetzelfde met ons verlangen naar Jezus' wederkomst. Is dat niet belachelijk na 2000 jaar? Natuurlijk niet. Het geeft juist aan wat we belangrijk vinden in het leven. Het laat zien dat Jezus ons doel is in het leven.

De wederkomst van Jezus is, als leerstelling, de meest voorkomende in het Nieuwe Testament (318 keer). Dit maar om aan te geven hoe belangrijk het is in de Schrift en hoe belangrijk het zou moeten zijn in ons geloofsleven.

e) 1 Tessalonicenzen 4:15 (Wij, levenden)

Sommigen menen dat Paulus in dit vers laat zien, dat hij dacht nog in leven te zijn bij de wederkomst van Jezus. Mogelijk dacht Paulus daaraan. Grammaticaal gezien kan daar geen uitsluitel over gegeven worden.

f) 1 Tessalonicenzen 2:14-16 (de Joden die Jezus gedood hebben)

Dit wordt wel eens een anti-joods gedeelte genoemd. Paulus zegt dat de Joden Jezus en de profeten vermoord hebben. Ze hebben ook Paulus en zijn reisgenoten tot het uiterste vervolgd. Dat de Joden de profeten vermoord hebben, is niet zo opvallend. Jezus zegt dat zelf (vbn. Matt.21:33-46; 23:29-39). Dat ze Paulus en de zijnen tot het uiterste vervolgd hebben, is ook niet zo vreemd. Maar... dat ze Jezus gedood hebben, dat is anders. Ook Petrus zegt iets dergelijks in Handelingen 5:30 tegen de Raad.

In de kerkgeschiedenis zijn de Joden eeuwenlang vervolgd... omdat hen verweten werd dat ze Jezus gedood hadden. Zijn Petrus en Paulus de eersten die deze mening hadden? Vonden zij dat de Joden dus vervolgd mochten worden? Nee... Paulus zegt wel dat de toorn over de Joden is gekomen, maar niet dat de christenen of niet-christenen die toorn moeten uitvoeren. Paulus schrijft in Romeinen 12:17-21 dat wij geen wraak moeten nemen, maar wel liefde moeten geven en het oordeel, de wraak, de vergelding aan de Here moeten overlaten. Er staat niet dat er wel wraak op de Joden uitgeoefend mocht worden.

---

10. 2 Tessalonicenzen

---

a) Opbouw

1:1-12   Bemoediging onder vervolging
2:1-17   Uitleg over de dag des Heren
3:1-18   Vermaningen

b) Paulus en Tessalonica

zie bij 1 Tessalonicenzen

c) Boodschap

De boodschap van 2 Tessalonicenzen is vrij gelijkend aan die van 1 Tessalonicenzen. Het verschil is dat Paulus hier mensen vermaant dat ze moeten blijven werken (1 Tess.3:6-12). Blijkbaar waren er mensen die, met Jezus' wederkomst in het achterhoofd, vonden dat ze niets meer hoefden te doen dan wachten... en wachten. Zo niet dus.

d) Wat vooraf gaat...

Paulus beschrijft hier gedetailleerder dan in 1 Tessalonicenzen wat er vooraf gaat aan de wederkomst van Christus. Eerst en vooral is er de grote afval (vgl. 2 Tim.3,4). Daarna zal de mens van wetteloosheid zich openbaren. Hij zal zich verheffen tegen God, zich opstellen in de tempel en daarmee zeggen dat hij God is (vgl. profetieën in Daniël, figuren als Antiochus Epíphanes en Caligula). Hij zal komen met satanische krachten, tekenen en bedrieglijke wonderen. De wetteloze (mens van wetteloosheid) wordt tegengehouden (2:7), maar door wat? Er zijn in de loop van de kerkgeschiedenis veel mogelijkheden geopperd: God, de

Heilige Geest, Satan, het Romeinse rijk (de keizer), de Joodse staat, de Gemeente (of de verkondiging van het evangelie). Ik heb zelf geen uitgesproken mening over wat het is.

e) Samenvatting 'over de komst des Heren'

Hoop: eerst worden de gestorvenen opgewekt, daarna gaan de levenden naar Jezus.

Waakzaamheid: zorg dat je de komst van Jezus blijft verwachten.

Heiligheid: doe je taken en dien God; elke dag opnieuw.

---

11. 1 Timoteüs

---

a) Opbouw

- 1:1-20 Dwaalleer het hoofd bieden
- 2:1-3:13 Gezonde inrichting van de gemeente
- 3:14-4:10 Dwaalleer het hoofd bieden
- 4:11-6:2a Gezonde inrichting van de gemeente
- 6:2b-21 Dwaalleer het hoofd bieden

b) Timoteüs

Hieronder volgt een kort overzicht van wat we in het Nieuwe Testament te weten komen over Timoteüs' leven. We weten van Timoteüs niets uit andere bronnen, dus we zijn aangewezen op Lucas (Handelingen) en Paulus (brieven).

Paulus en Barnabas krijgen (in Antiochië), aan het einde van de eerste zendingsreis ruzie over Johannes Marcus. Paulus wil hem niet meer meenemen, Barnabas wel. Dit leidt ertoe dat Paulus en Barnabas apart op reis vertrekken. Barnabas neemt Marcus mee naar Cyprus; Paulus neemt Silas mee en vertrekt naar Syrië en Cilicië – dit is het begin van de tweede zendingsreis.

Hd.15:37-41

De eerste informatie over deze zendingsreis betreft zijn aankomst in Lystra, waar een discipel (!), genaamd Timoteüs (zoon van een Joodse moeder en een Griekse vader) woont. Hij staat goed bekend bij de broeders van Lystra en Ikonium. Paulus was al in Lystra geweest op zijn eerste zendingsreis en waarschijnlijk is Timoteüs toen in aanraking gekomen met het evangelie. Paulus wil dat Timoteüs mee op reis gaat en hij besnijdt hem. Niet vanuit een soort werken der wet, maar omwille van de starre houding van de Joden die ze op hun reis nog zullen tegenkomen. Het zou hen aanstoot gegeven hebben dat de zoon van een Joodse niet besneden was en zodoende zou zoiets hun mogelijke bekering in de weg gestaan hebben. Dit is het begin van een lange samenwerking – voor zover wij weten tot aan de dood van Paulus.

Hd.16:1-3

Ze reizen samen door Frygië-Galatië en Macedonië. Vanuit Berea vertrekt Paulus alleen naar Athene. Later komen Silas en Timoteüs ook naar Athene, maar vertrekken direct terug naar Tessalonica (daar waren ze geweest voor ze in Berea kwamen). Paulus vertrekt naar Korinte en daar komen Silas en Timoteüs na hun bezoek aan Tessalonica ook naartoe. Hierna reizen ze samen via Caesarea naar Antiochië. En daarmee eindigt de tweede zendingsreis.

Hd.17:14

1Tess.3:1

Hd.18:5

<p>Tijdens de derde zendingsreis wordt Timoteüs meer dan eens naar een andere plaats gezonden door Paulus. Zo zendt hij Timoteüs en Erastus vooruit naar Macedonië, terwijl hij zelf in Asia blijft. Hierna vertrekt Timoteüs naar Korinte (vanuit Efeze schrijft Paulus een brief naar Korinte, waarin hij het heeft over Timoteüs die naar hen gezonden is). Hierna vertrekt Paulus naar Macedonië. Het is niet helemaal duidelijk of Timoteüs ook terugkeert naar Macedonië om zich daar bij Paulus te voegen. Het is wel zo dat Paulus daarna naar Griekenland vertrekt en dat Timoteüs daar bij hem is. Vandaar vertrekken Paulus, Timoteüs en nog een aantal mensen terug naar Macedonië. Timoteüs en enkele anderen reizen Paulus en Lucas vooruit en wachten in Troas op hen. Na deze hereniging reizen Paulus en Timoteüs en misschien nog anderen naar Jeruzalem. Daar wordt Paulus gevangen genomen en uiteindelijk naar Rome gebracht. Het is niet zo duidelijk waar Timoteüs dan is. Het meest logische is aan te nemen dat hij, zeker tijdelijk, in Rome geweest is.</p>	<p><i>Hd.19:22</i> <i>1Kor.4:17,</i> <i>16:10</i> <i>Hd.20:1-5</i> <i>Hd.20:3-6</i> <i>Fil.1:1,</i> <i>Kol.1:1, Film1</i></p>
--	---

<p>Een aantal bijbeluitleggers is ervan overtuigd dat Paulus na zijn eerste gevangenschap in Rome nog een vierde zendingsreis gemaakt heeft – de argumenten hiervoor vinden we vooral in de brieven aan Timoteüs. Deze reis moet vooral in de oostelijke Middellandse Zee gesitueerd worden. Paulus zou daarbij ook in Efeze gekomen zijn, waar hij Timoteüs achtergelaten heeft (misschien is Timoteüs eerst nog naar Filippi gegaan, maar dat is ook niet zeker). Het is wel zeker dat Timoteüs een hele tijd in Efeze gewerkt heeft, maar het is moeilijk om daar een datum op te kleven.</p>	<p><i>1Tim.1:3</i> <i>Fil.2:19</i></p>
--	---

c) Paulus en Timoteüs

Paulus houdt veel van Timoteüs. Hij is ook zijn geestelijke vader (1 Kor.4:17). Timoteüs is waarschijnlijk samen met z'n moeder en grootmoeder tot geloof gekomen door het werk van Paulus. Zoals we hebben gezien in Timoteüs' leven, is hij Paulus trouw gevolgd. Tijdens Paulus' reizen is hij zijn metgezel. Timoteüs krijgt bijzondere opdrachten van Paulus (1 Tess.3:1-2). Ook daarin is hij zeer trouw. Daarom noemt Paulus hem een betrouwbare medearbeider (Rom.16:21).

Timoteüs heeft ook een grote liefde voor de gemeente. Uiteindelijk moet Paulus zeggen dat hij niemand kent die zo toegewijd is aan de zaak des Heren als Timoteüs (Fil.2:20-22). Het is niet gemakkelijk geweest voor Timoteüs. Zijn trouw is vaak beproefd, maar hij heeft de test doorstaan (Fil.2:22). Een discipel groeit als hij de verleiding leert weerstaan.

De twee brieven aan Timoteüs heeft Paulus kort na elkaar geschreven. Er zit vermoedelijk 2 jaar tussen. De tweede brief is de laatste van zijn leven. Wij kunnen ons niet voorstellen in welke omstandigheden hij deze brief heeft geschreven.

- Paulus zit gevangen in Rome. Hij weet dat zijn dagen geteld zijn (2 Tim.4:7). We kunnen de gevangenschappen van toen niet vergelijken met die van nu. Ze bestonden vaak uit koude en vochtige ruimtes zonder ventilatie.
- Paulus is alleen – niemand heeft hem geholpen bij zijn verdediging; zijn helpers hebben hem in de steek gelaten (2 Tim.4:16-17).
- Hij wordt behandeld als een misdadiger terwijl hij onschuldig is (2 Tim.2:8-9). Hij draagt zelfs boeien.

d) Boodschap

Paulus probeert met deze brief Timoteüs raad te geven. Enerzijds hoe hij de gemeente moet beschermen tegen dwaalleer (hfst. 1,3,5) en anderzijds hoe de gemeente op vlak van structuur en leven ingericht moet worden. 1 Timoteüs 3:15 is daarbij een typerend vers. Wij zien hier hoe belangrijk Paulus de gemeente vindt; het is een pijler en fundament der waarheid. Het zou een plaats moeten zijn van waaruit de waarheid vertrekt;

e) De vierde zendingsreis

Zoals al aangegeven zijn 1 en 2 Timoteüs een belangrijke bron om aan te nemen dat Paulus nog een vierde zendingsreis gemaakt heeft. Daarbij zijn de verzen 1 Tim.1:3 en 2 Tim.4:13, 20 heel belangrijk.

Voor de geïnteresseerde lezer citeer ik wat de studiebijbel erover te zeggen heeft.¹⁵

De volgorde van de vierde zendingsreis kan alleen worden gereconstrueerd aan de hand van kleine aanwijzingen, omdat er naast Handelingen geen chronologisch verslag bestaat van de laatste levensjaren van de apostel. De volgende reconstructie is daarom niet meer dan een gissing. In Filippenzen (1:19,25,26; 2:24) had Paulus er al een voorgevoel van dat hij zou worden vrijgelaten uit zijn eerste Romeinse gevangenschap. Het is mogelijk dat zijn joodse aanklagers hadden besloten niet te verschijnen bij zijn berechting voor Caesar. Zoals hij beloofd had aan de Filippenzen (Fil.2: 1923), stuurt hij Timotheüs naar Filippi om het goede nieuws bekend te maken. Paulus zelf ging naar Efeze (ondanks zijn eerdere verwachtingen in Hand.20:38) en naar andere Aziatische gemeenten zoals Colosse (zie Filem.22). Toen Timotheüs zich weer bij hem voegde in Efeze, instrueerde Paulus zijn helper om 'in Efeze te blijven' (1:3), terwijl hij zelf naar Macedonië reisde. Toen hij zag dat hij wel eens opgehouden zou kunnen worden in Macedonië, schreef Paulus 1 Timotheüs, vermoedelijk vanuit Filippi (3:14,15). Nadat hij Timotheüs in Efeze had gezien, reisde de apostel door naar het eiland Kreta, waar hij, na een periode van Evangeliebediening, Titus achterliet om het werk voort te zetten (Tit.1:5). In Corinthe besloot Paulus aan Titus een brief te schrijven, omdat Zenas en Apollos een reis maakten die hen langs Kreta zou voeren (Tit.3:13). Hij gaf Titus de opdracht om zich in Nikopolis bij hem te voegen, nadat zijn vervanger, Arternas of Tychikus, op Kreta zou zijn aangekomen (Tit.3:12).

Als Paulus naar Spanje is gegaan zoals hij van plan was (Rom.15:24,28), is hij waarschijnlijk met Titus naar deze westelijke provincie vertrokken na zijn overwintering in Nikopolis. Volgens de vroegchristelijke traditie is Paulus inderdaad naar Spanje gegaan. Tegen het einde van de eerste eeuw zei Clemens Romanus dat Paulus 'de grenzen van het westen had bereikt' (1 Clemens 5:7). Omdat deze vanuit Rome schreef, had hij blijkbaar Spanje in gedachten. Paulus kan van 64 tot 66 n.Chr. in Spanje zijn geweest. Hij keerde terug naar Griekenland en Asia, naar Corinthe, Milete en Troas (2 Tim.4:13,20), en is misschien gearresteerd in Troas, waar hij zijn waardevolle boeken en perkamenten achterliet (2 Tim.4:13,15).

Op het moment dat het christendom een illegale godsdienst werd in het Romeinse rijk (de brand van Rome vond plaats in 64), konden Paulus' vijanden hem met succes aanklagen. Hij werd in 67 gevangengezet en schreef 2 Timotheüs vanuit zijn cel in Rome na zijn eerste verdediging voor het keizerlijke gerechtshof (2 Tim.1:8,17; 2:9; 4:16,17). Hij werd niet veroordeeld, maar hij koesterde geen hoop op vrijlating en verwachtte dat hij ter dood gebracht zou worden (2 Tim. 4:68,18). Hij drong er bij Timotheüs op aan te komen voordat dit zou gebeuren (2 Tim. 4:9,21); en volgens de overlevering werd de apostel onthoofd ten westen van Rome op de weg naar Ostia. Paulus schreef 1 Timotheüs vanuit Macedonië in 62 of 63, terwijl Timotheüs hem vertegenwoordigde in Efeze en misschien ook in andere gemeenten in de provincie Asia. Timotheüs moest oudsten aanstellen, dwaalleer bestrijden en toezicht houden op het gemeenteleven als vertegenwoordiger van de apostel.

f) Opzieners en diakenen

Over diakenen en wat zij moeten doen, is er weinig discussie. Zij hebben in onze gemeenten een meer praktische taak. Dat betekent niet dat het geen geestelijk inzicht vereist – lees Hand.6:1-15 maar en kijk vooral naar wat Stefanus doet. Een diaken, maar wel vol van de Heilige Geest.

¹⁵ Uit Studiebijbel cd-rom, Inleiding Timoteüs. Centrum voor Bijbelonderzoek. Editie 2007

Over opziemers (episcopos) is er meer discussie. Dan vooral in relatie tot de kerkstructuur. Niet iedereen zal het met deze visie eens zijn, maar ik zet ze hier toch maar neer. Er wordt in het Nieuwe Testament gesproken over opziemers (episcopos; bv. in 1Tim.3), over presbuteros (herder, pastor, oudste; bv. in Hand.14:23, 1Pet.5:1) en over hegemonos (leider, voorganger; Heb.13:7,14,24). We zien in de Rooms-katholieke kerk een sterk onderscheid tussen episcopos (bisschop) en presbuteros (priester). In de Protestantse kerk (en ook een behoorlijk aantal Evangelische kerken) ligt er dan weer een sterk onderscheid tussen hegemonos (voorganger) en presbuteros (oudste). Wie heeft er gelijk? Hoe ging het eraan toe in de tijd van het Nieuwe Testament?

De kerkgeschiedenis leert ons dat het onderscheid tussen presbyter en episcopos pas vanaf de 3^e, 4^e eeuw in voege kwam. De presbyter kreeg de verantwoordelijkheid over een plaatselijke gemeente, terwijl de episcopos een regionale functie kreeg, m.a.w. het overzicht over een aantal plaatselijke gemeenten. Deze structuur is nog altijd terug te vinden in de Rooms-katholieke, Orthodoxe, Anglicaanse en zelfs Lutherse kerk.

In 16^e eeuw heeft Calvijn een hervorming aangebracht. Geen piramidestructuur meer, maar het eenhoofdig leiderschap over een gemeente bleef wel. De voorganger heeft het overzicht over zijn kerk. Er is in deze structuur wel een synode die boven de gemeenten staat. Een synode is een orgaan waar elke gemeente een zetel heeft en waar afspraken m.b.t. de gemeenten gemaakt worden.

In de eeuwen na de 16^e eeuw kwamen er met de Quakers, dopersen, broeders enzovoort groeperingen die meervoudig leiderschap hadden. Een groep van oudsten die de gemeente leidt, al dan niet geholpen door een groep diakenen.

Ik geloof dat die laatste structuur ook de structuur van het gemeenten uit het Nieuwe Testament is. Ik citeer een gedeelte uit een cursus van A.W. Davidse¹⁶. Het gaat hier over voorgangers.

Opvallend is dat het Nieuwe Testament dit woord slechts drie maal gebruikt in verband met de gemeente en dan alleen in de brief aan de Hebreëen en nooit in het enkelvoud, maar alleen in het meervoud (Hebr.13:7,14,24).

Ons gebruik van het woord 'voorganger' gaat daarom ook niet zozeer terug op deze teksten, als wel op de gedachte, dat wij de fulltime betaalde werker in de plaatselijke gemeente voorganger noemen. Bijbels gezien bestaat hiervoor geen aanleiding en in de fulltime werker een mede-oudste, zonder dat hij daarbij onder de oudsten de meerdere is (1 Pet.5:1).

Sommigen menen dat de Hebreëenschrijver zich richtte tot verschillende gemeenten en daardoor ook tot verschillende voorgangers. Iedere gemeente zou dan een eigen voorganger hebben. Vanuit deze tekst zou je echter even goed het tegendeel kunnen bewijzen, namelijk dat er meerdere voorgangers zijn in één plaatselijke gemeente. Dit laatste is des te meer aannemelijk, daar de voorganger een oudste is en er in het Nieuwe Testament altijd over oudsten in het meervoud wordt gesproken.

Daar waar men in de gemeente de betaalde werker aanspreekt als voorganger, handelt men niet onjuist. Je zou evenwel de betaalde werker ook opziener of oudste kunnen noemen. Gezien de huidige ontwikkeling van de begrippen zou dit enkel verwarring brengen. Immers, voorgangers en oudsten zijn voor ons niet meer synonieme begrippen. In de tijd van het Nieuwe Testament was dat wel het geval.

---

¹⁶ DAVIDSE, A.W. *Cursus Ecclesiology*. Evangelische Theologische Academie, 2002-2003

g) Niemand schatte u gering om uw jeugdige leeftijd (1 Timoteüs 4:12)

Het is niet duidelijk hoe oud Timoteüs was toen Paulus dit aan hem schreef. Als we ervan uitgaan dat hij een jaar of 20 was toen hij met Paulus vertrok, dan moet hij de 30 voorbij geweest zijn toen Paulus dit aan hem schreef. Niet meer heel jong dus... En toch schatte men hem gering.

Dat is in veel gemeenten in Vlaanderen niet anders. Jongeren krijgen op redelijk wat plaatsen wel mogelijkheden, zelfs om te preken. En toch krijgen zij ook vaak te horen dat het logisch is dat ze zus of zo denken, want zij zijn nog jong. Ze zullen nog wel leren. Ik ben het ermee eens dat iemand van 20 of 30 jaar niet de ervaring en levenswijsheid heeft van iemand van 50. Maar... dat mag geen reden zijn om jongeren gering te achten. Iemand van 50 kan, met al zijn of haar levenservaring, compleet vastgeroest zijn in een religieus systeem. Een systeem waarin alle levensantwoorden passen en waarin God in al zijn aspecten gedefinieerd is. Is dat zoveel beter dan een jong, fris, dynamisch iemand?

Paulus geeft de basis aan waarop een jonge gelovige bekeken moet worden. Namelijk op de vraag of hij een voorbeeld is voor andere gelovigen in woord, wandel, liefde, geloof en reinheid. Dit geldt trouwens niet alleen voor jonge gelovigen, maar ook voor oudere gelovigen.

---

12. 2 Timoteüs

---

a) Opbouw

- 1:1-2   Inleiding
- 1:3-18   Bediening en volharding doorheen lijden
- 2:1-4:8   Gods dienaars en dwaalleraars
- 4:9-22   Gebrek aan medewerkers, beroep op Timoteüs en groeten aan Timoteüs

b) Paulus en Timoteüs

Zie 1 Timoteüs (punt b en c).

c) Boodschap

Dit is geen vrolijke brief. Paulus' situatie is heel moeilijk. Zijn medewerkers zijn bijna allemaal vertrokken (1:15; 4:10-11). Hij weet dat zijn dood voor de deur staat (4:6). Toch vraagt hij nog aan Timoteüs om te komen (4:9,21) en Marcus op te halen (4:11). Hij vraagt ook dat Timoteüs zijn mantel en boeken en perkamenten meeneemt (4:13).

Het is ook geen vrolijke brief, omdat Paulus heeft gehoord over dwaalleer. Daarom vraagt hij Timoteüs de gezonde leer te behouden, betrouwbare mensen op te leiden en Gods woord te verkondigen. Er is één belangrijke manier om dwaalleer tegen te gaan... de waarheid, het evangelie, blijven verkondigen. Hoofdstuk 4:1-5 is zo'n beetje de samenvatting van Paulus' brief.

---

13. Titus

---

a) Opbouw

- 1:1-16 Oudsten aanstellen en valse leraren vermanen
2:1-3:11 Instructies aan de gemeente
2:1-15 Gezond onderwijs met instructies aan oude mannen en vrouwen, jongeren, slaven
3:1-11 Christen en maatschappij; christen en dwaalleer
3:12-15 Slot

b) Paulus en Titus

Waarschijnlijk kwamen de eerste Kretenzers tot geloof door joden die op de pinksterdag in Jeruzalem waren. We weten voor de rest niets van het ontstaan van de gemeenten op Kreta. Paulus is er, uitgaande van een vierde zendingsreis, tijdens die vierde zendingsreis geweest (zie 1 Timoteüs, punt e). Toen hij daar weg ging, liet hij Titus achter (1:5).

Werken op Kreta was niet het gemakkelijkste dat er is. ‘De Kretezer uithangen’ was een uitdrukking om een leugenaar aan te duiden. Naast leugenachtig, stonden Kretenzers ook bekend om hun luiheid en immoraliteit (1:12-13).

We vinden in het Nieuwe Testament een redelijk aantal verwijzingen naar Paulus. Daaruit kan opgemaakt worden dat Titus door Paulus’ prediking tot geloof is gekomen (1:4). Titus ging met Paulus en Barnabas mee naar Jeruzalem voor het Apostelconvent (Gal.2:3 – hieruit besluiten we ook dat Titus een onbesneden Griek was). Titus moet bij hem geweest zijn tijdens de derde zendingsreis, want hij wordt een aantal keer naar Korinte gestuurd (2 Kor.2:12,13; 7:5-7,13-15; 8:6,16-24). In 2 Korinte noemt Paulus Titus zijn broeder (2 Kor.2:13), medestander en medewerker (2 Kor.8:23). Paulus prijst zijn karakter (2 Kor.7:13-15; 8:16-17). Tijdens Paulus’ tweede gevangenschap in Rome verlaat Titus Paulus om naar Dalmatië te gaan (2 Tim.4:10).

c) Boodschap

Een beetje vergelijkbaar met de eerste brief aan Timoteüs wil Paulus aan Titus raad geven over het verdere werk in de gemeenten. Het gaat over het aanstellen van oudsten, het vermanen van valse leraren en het vermanen van gelovigen om heilig te leven.

Zoals Paulus in 2 Timoteüs vraagt aan Timoteüs om naar Rome te komen, zo vraagt hij hier aan Titus om naar Nicopolis te komen.

Je kan de brief aan Titus zo’n beetje zien als de basis van 1 Timoteüs. In 1 Timoteüs wordt alles dieper uitgewerkt.

d) Citaat Titus 1:12

Paulus haalt een citaat aan van iemand die van Kreta afkomstig is en zegt dat Kretenzen leugenaars zijn, beesten en vadsige buiken. Niet bepaald hoe je graag omschreven wilt worden.

De schrijver van dit citaat is Epimenides van Knossos (uit de 6^e eeuw v.Chr.), een Kretenzer. Paulus haalt hier de befaamde paradox van Epimenides aan. Deze stelling kan waar zijn en dan zijn alle Kretenzen leugenaars. Maar... als Epimenides zegt dat Kretenzen altijd liegen en Epimenides is zelf een Kretenzer, dan liegt Epimenides en zijn Kretenzers niet altijd leugenaars. Doordat Paulus zegt dat het getuigenis waar is, geeft hij aan dat Epimenides gelijk had met zijn stelling. Hierdoor klopt het toch ook weer niet, want Epimenides is in dat geval één van die Kretenzen die altijd liegt. Enzovoort, enzovoort. Een heerlijk brokje logica.

Het hele citaat van Epimenides met de Bijbel ernaast. Paulus haalt ook in Handelingen een stukje uit dit citaat aan.

<p>Ze bouwden een graf voor U, o Heilige en Hoge. De Kretenzers, altijd leugenaars, kwade geesten, vadsige buiken. Maar U bent niet dood: U leeft voor eeuwig. Want in u leven wij, bewegen wij ons en zijn wij</p>	<p>Leugenaars zijn de Kretenzen altijd, beesten en vadsige buiken. (Titus 1:12) Want in Hem leven wij, bewegen wij ons en zijn wij (Hand.17:28)</p>
---	---

In Handelingen 17:28 haalt Paulus ook nog Aratus¹⁷ aan als hij zegt: ‘Want wij zijn ook van zijn geslacht’.

---

14. Filemon

---

a) Opbouw

- 1-7 Dank aan God voor Filemon
- 8-16 Verzoek voor Onesimus
- 17-25 Belofte aan Filemon

b) Paulus en Filemon¹⁸

Filemon woonde in Kolosse (kan afgeleid worden uit Kol.4:9,17 en Film.2). Het is vrij zeker dat Filemon, naast Onesimus, nog andere slaven had. Uit Kolossenzen 4:1 mogen we afleiden dat er meerdere mensen in de gemeente waren die slaven hadden.

Filemon kan, volgens sommigen, op basis van v.19 beschouwd worden als een bekeerling van Paulus.

Uit een paar opmerkingen in Filemon mogen we opmaken dat Onesimus iets had gedaan waardoor Filemon benadeeld was (v.18). Onesimus was daarna weggelopen, iets wat in het Romeinse rijk op de doodstraf kon uitlopen. In Rome was hij in aanraking gekomen met Paulus, tot geloof gekomen en daardoor meer dan een slaaf geworden, namelijk ook een geliefde broeder (v.16). Paulus hoopt, op basis daarvan, dat Filemon Onesimus terug zal willen opnemen. Hij stuurt Tychikus, samen met Onesimus naar de Kolossenzen (Kol.4:7-9).

c) Boodschap

Het gaat hier om relaties tussen mensen, tussen Paulus en Filemon, Paulus en Onesimus en Filemon en Onesimus. Niet dat het een flauwe brief over liefde en wereldvrede is. De basis van deze relaties is niet dat ze elkaar graag zien, maar wel het evangelie. Op basis van dat

---

¹⁷ De Griekse dichter Aratus (ook wel Aratos van Cilicië genoemd) werd geboren in 310 v.Chr. te Soloi in Cilicië.

¹⁸ Op basis van *Studiebijbel cd-rom, Inleiding Filemon*. Centrum voor Bijbelonderzoek. Editie 2007

evangelie wil Paulus dat Filemon Onesimus terug opneemt. Het is het kruis van Christus en het feit dat mensen door dat kruis broeders en zusters worden, dat Paulus ertoe aanzet om Filemon aan te spreken. In v.16 laat Paulus dat heel goed zien. Onesimus is niet zomaar een slaaf meer, maar Filemons broeder. Het evangelie verandert en maakt bruikbaar.

---

15. Hebreeën

---

a) Opbouw¹⁹

1-7	Jezus, de nieuwe en betere verlosser
	<i>1:1-2:18 Jezus als God en mens beter dan de engelen</i>
	<i>3:1-9 Jezus als apostel beter dan Mozes</i>
	<i>4:1-13 Jezus als leider beter dan Jozua</i>
	<i>4:14-7:28 Jezus als hogepriester beter dan Aäron</i>
8:1-10:18	Jezus, de middelaar van een nieuw en beter verbond...
	<i>8:1-13 gebaseerd op betere beloften</i>
	<i>9:1-14 toegepast in een betere tabernakel</i>
	<i>9:15-28 reinigend met betere offeranden</i>
	<i>10:1-18 met betere resultaten als gevolg</i>
10:19-13:21	Jezus, de leidsman en voleinder des geloofs
	<i>10:19-39 geloof als antwoord op al dit betere</i>
	<i>11:1-40 geloofsgetuigen als voorbeeld</i>
	<i>12:1-13 volharden in en door geloof</i>
	<i>12:14-13:21 praktische toepassing van het geloof</i>
13:22-25	Slot

b) De schrijver van Hebreeën

Origenes (ca.185-254) schreef over de vraag wie Hebreeën geschreven had: 'Dat weet alleen God'. Toch zei hij erbij dat het mogelijk is dat Paulus de brief schreef en dat die dan vertaald of bijgewerkt is door Lucas. Calvijn dacht dat Lucas of Clemens (een bisschop in Rome aan het einde van de eerste eeuw) Hebreeën geschreven hadden. Luther vond Apollos een betere oplossing. Anderen hebben een lans gebroken voor Paulus als schrijver. Door sommigen is Priscilla naar voor geschoven als schrijfster. Nog anderen hebben geopperd dat Hebreeën een soort samenstelling is van het onderwijs dat Paulus gaf in de synagogen.

Het lijkt erop dat Hebreeën 2:3-4 Paulus uitsluit als schrijver, omdat de schrijver het over zichzelf heeft als iemand die alles van horen zeggen heeft²⁰. Het kan, maar hoeft niet. Paulus' heeft, voor zover wij weten, geen rechtstreeks onderwijs van Jezus gehoord, toen Jezus op aarde rondliep. We mogen er wel vanuit gaan dat Paulus openbaringen gehad heeft. Het slot (Heb.13:18-25) pleit, in tegenstelling tot Heb.2:3-4, dan weer vóór Paulus, omdat het heel sterk lijkt op de afsluitingen in de (andere) brieven van Paulus.

Het is waarschijnlijk dat de brief nog vóór 70n.Chr. geschreven is. Er wordt namelijk in een aantal verzen (5:1-4; 8:3-5; 9:6-10,25; 10:1-3,11) de indruk gegeven dat de tempeldienst nog doorgaat. In 70n.Chr. werd de tempel door de Romeinen verwoest en was er van tempeldienst geen sprake meer. De brief wordt uit Italië verstuurd (13:24), nadat Timoteüs vrijgelaten werd

---

¹⁹ DE KEGEL G., VLEUGELS G. *Achtergronden bij de brieven van Paulus*. Brochure uitgegeven door Evangelische Christengemeenten Vlaanderen, p.63

²⁰ STOTT, J. *Brengers van de Blijde Boodschap*, Uitgeverij Barnabas, Leiden. 1997, p.107-108

uit de gevangenis. In Handelingen hebben we geen melding van een gevangenschap van Timoteüs in Italië (Rome). De brief is dus ergens tussen 60 en 70 n.Chr. geschreven. Volgens sommigen kan die marge zelfs verkleind worden tot tussen 64 en 68 n.Chr. Dus zelfs als Hebreëen niet door Paulus is geschreven, is het vrij waarschijnlijk door iemand die hem goed kende, geschreven.

De brief is gericht aan de Hebreëen. Ook dat is eerder vaag. We mogen denken aan mensen met een joodse achtergrond, dat verklaart ook het veelvuldig gebruik van het Oude Testament doorheen de brief. Waar deze Hebreëen zich bevonden, is onduidelijk. Het lijkt erop dat hun voorgangers gedood zijn vanwege hun geloof (13:7)²¹

c) Boodschap

De belangrijkste boodschap is ongetwijfeld het overtuigen van de lezers dat Jezus Christus beter is dan de engelen, Mozes en Jozua. Door zijn werk op aarde en in de hemel is er nu ook sprake van een beter priesterschap, verbond, heiligdom en offer. Hebreëen toont aan dat Jezus overal bovenuit steekt. Vooral voor lezers die uit het jodendom komen en onder omstandigheden (bv. vervolging) terug willen gaan naar het jodendom, is deze boodschap nodig. Er zijn dan ook een aantal verzen waarin de gelovigen worden opgeroepen om te volharden (6:9-10; 10:39; 12:28-29). Ze moeten, in welke omstandigheden ze zich ook bevinden, vasthouden aan Jezus en Zijn werk, omdat Hij nu eenmaal het beste is dat er bestaat. Dat mag ons ook nog altijd bemoedigen.

d) Hebreëen en het Oude Testament

Zoals al gezegd in punt b, wordt in Hebreëen het Oude Testament overvloedig geciteerd. In het eerste hoofdstuk zijn er zeven letterlijke citaten. Er zijn in heel Hebreëen citaten uit Genesis, Exodus, Numeri, Leviticus, Deuteronomium, Jozua, Richteren, 2 Samuël, 1 en 2 Koningen, 1 en 2 Kronieken, Job, verschillende Psalmen, Spreuken, Jesaja, Jeremia, Ezechiël, Daniël, Hosea (Heb.13:15, niet aangeduid als citaat), Habakuk, Haggai, Zacharia (Heb.13:20, niet aangeduid als citaat). John Stott geeft in zijn 'Brenners van de Blijde boodschap'²² een mooi schema, met daarin ook welke personen, gebeurtenissen en instellingen (ceremonieën) uit het Oude Testament aan bod komen.

e) Hebreëen en de brieven van Paulus²³

Een behoorlijk aantal frasen en ideeën uit de brieven van Paulus worden in Hebreëen herhaald.

Frasen/ideeën	Hebreëen	brieven van Paulus
tekenen, wonderen, krachten; Heilige Geest wordt bedeed aan wie God wil	2:4	2Kor.12:12; 1Kor.12:4,11
roeping Gods, hemelse roeping	3:1	Fil.3:14
on gehoorzaamheid van Israël	4:6	Rom.10:16-21
voorbeeld van Israëls on gehoorzaamheid	4:11	1Kor.10:1-12
Woord Gods als zwaard	4:12	Ef.6:17
gelovigen hebben nog steeds melk nodig	5:12-14	1Kor.3:1-3

²¹ DE KEGEL G., VLEUGELS G. *Achtergronden bij de brieven van Paulus*. Brochure uitgegeven door Evangelische Christengemeenten Vlaanderen, p.60

²² STOTT, J. *Brenners van de Blijde Boodschap*, Uitgeverij Barnabas, Leiden. 1997, p.109

²³ DE KEGEL G., VLEUGELS G. *Achtergronden bij de brieven van Paulus*. Brochure uitgegeven door Evangelische Christengemeenten Vlaanderen, p.61

een rein geweten	13:18	Hand.23:1
‘u teruggegeven worden’	13:19	Film.22
broeder Timoteüs	13:23	Film.1

f) Melchisedek (Hebreeën 7:1-10)

Het is goed om een paar woorden te wijden aan Melchisedek. Een figuur die we moeilijk kunnen plaatsen. Melchisedek komt in Genesis, in de tijd van Abraham, op de proppen (Gen.14:18-24). Hij wordt koning van Salem, vrede, genoemd. Op basis van Ps.76:3, de joodse traditie en de Amarna-brieven²⁴ weten we dat Salem de oude naam van Jeruzalem is. Zijn naam betekent letterlijk ‘mijn koning is rechtvaardig’, maar wordt in Hebreeën met ‘koning der gerechtigheid’ vertaald. Door deze namen is Melchisedek een voorafschaduw van Jezus, die dé Koning der gerechtigheid is.

Melchisedek wordt in Genesis ook priester van God, de Allerhoogste genoemd. Dat priester zijn, wordt benadrukt doordat Abraham tienden geeft aan Melchisedek (Heb.7:2,4).

Het is vooral vers 3 dat van Melchisedek een heel vreemd figuur maakt. Zonder vader, zonder moeder, zonder begin van dagen of einde des levens. Hier volgt wat studiebijbel daarover schrijft²⁵:

‘Zonder vader, zonder moeder’ hoeft niet in te houden dat de schrijver van de brief aan de Hebreeën geloofde in een bovennatuurlijke afkomst van Melchisedek (zoals de Essenen). ‘Zonder geslachtsregister’ betekent ook niet dat Melchisedek niet was geboren of geen nakomelingen had, maar alleen dat dit register niet wordt vermeld. Voor de priesters uit het huis van Aäron (vs.11) was het van het allergrootste belang dat zij stonden ingeschreven in het geslachtsregister, anders werd hun priesterschap niet erkend (Ezra 2:62). Ook het ontbreken van een vermelding van zijn geboorte of sterfdag is voor de schrijver van de brief aan de Hebreeën van belang; immers, de dood van Aäron wordt in Num. 20:22vv. uitvoerig beschreven. Het gaat de schrijver niet werkelijk om de persoon van Melchisedek, maar om het priesterschap ‘naar de orde van Melchisedek’ (6:20). Het ontbreken van de betreffende gegevens in de Schrift maakt hem vergelijkbaar met ‘de Zoon van God’, die immers, wat Zijn goddelijke natuur betreft, ook ‘zonder begin van dagen’ (vgl. 1:2,10) en ‘zonder einde des levens’ (vgl. 1:12) is. ap-hōmoiōnmenos (gelijk, gelijkend, vergelijkbaar geworden zijnde) is dus terug te voeren op de vergelijkbaarheid van het Schriftgetuigenis van Melchisedek met dat van ‘de Zoon van God’. Het ligt niet in de bedoeling van de schrijver Melchisedek met Christus te vereenzelvigen.

Door het ontbreken van een sterfdatum kan de schrijver rustig stellen dat Melchisedek ‘priester blijft tot in het ononderbrokene’, een omschrijving die iets minder sterk is dan ‘tot in eeuwigheid’ (6:20; Ps.110:4). Deze voor ons moeilijk te begrijpen manier van Schriftuitleg was in het begin van onze jaartelling niet ongebruikelijk.

²⁴ De naam van de meer dan 380 kleitabletten die in 1887 ontdekt werden in Amarna. Deze ‘brieven’ gaan vooral over diplomatieke zaken. Ze werden geschreven tijdens de regering van Echnaton, die van Amarna zijn hoofdstad had laten maken. Deze tabletten dateert men traditioneel in de 14^e eeuw v.Chr. Het is interessant om hierbij de visie van David Rohl over Echnaton en de Amarna-brieven. Hij dateert deze in de tijd van Saul en David (dus rond 1000 v.Chr.). ROHL, D. *Farao’s en de Bijbel*. Uitgeverij Groen, Heerenveen. 1998, p.131-166

²⁵ Studiebijbel cd-rom, *Inleiding Hebreeën*. Centrum voor Bijbelonderzoek. Editie 2007